

RKJ IJsselland

Klein maar Fijn project

*Samenwerking jongerenwerk en
basisonderwijs*

Juli 2022

Inleiding

Jongerenwerk

Sinds de invoering van de Jeugdwet in 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor preventieve voorzieningen en de jeugdhulp. De ambitie is om het lokale jeugdbeleid en de voorzieningen daarmee effectiever en efficiënter te maken. Om dit te realiseren werken gemeenten aan (1) meer preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden van jongeren en hun ouders, met inzet van hun sociale netwerk; (2) sneller de juiste hulp op maat bieden om zo dure gespecialiseerde hulp te verminderen; (3) demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren van de jeugdsector. Deze punten zijn onderdeel van de transformatiedoelen.

Wat we zien is dat de druk op de jeugdhulp de afgelopen jaren alleen maar is toegenomen. Het aantal jongeren dat (intensieve) hulp nodig heeft is gestegen, de wachttijd voor hulp is langer geworden en twee op de drie gemeenten komen geld tekort voor jeugdzorg. Om de transformatiedoelen toch te realiseren krijgen gemeenten onder meer de aanbeveling meer te investeren in preventieve voorzieningen, om daarmee eigen mogelijkheden en maatschappelijke participatie van jongeren te versterken en jongeren tijdiger bij te staan bij (sociale) problemen. De verwachting is dat daarmee het beroep op gespecialiseerde zorg vermindert en kosten kunnen worden bespaard (Friele e.a. 2018; Janssens, 2019).

Het jongerenwerk is een laagdrempelige basisvoorziening met een preventieve functie. Professioneel jongerenwerk bestaat uit een divers aanbod van activiteiten, ondersteuning en voorzieningen. Op straat, in jongeren- en buurtcentra, sportzalen, productiehuizen en online biedt het jongerenwerk jongeren de gelegenheid om elkaar te ontmoeten, deel te nemen aan artistieke en sportieve activiteiten en krijgen jongeren mogelijkheden aangereikt om te leren, te exploreren, zich te laten informeren en begeleiding te ontvangen bij zaken die hen bezighouden. Jongerenwerkers maken contact met jongeren, signaleren, motiveren, voeden op, activeren en verbinden. Ze werken hierin samen met ouders, school, jeugdhulp, wijkteams en politie. Het jongerenwerk is een laagdrempelige sociale basisvoorziening gericht op het begeleiden van jongeren bij het volwassen worden in de samenleving, met aandacht voor de brede, positieve en langdurige ontwikkeling van jongeren (Metz, 2013).

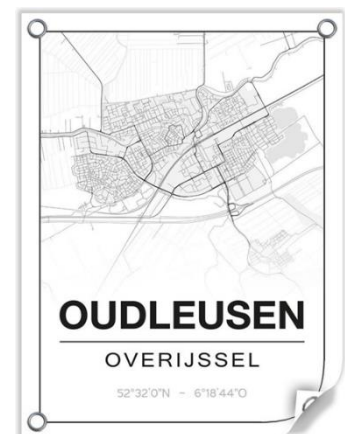
Eerder onderzoek naar jongerenwerk in het onderwijs

Er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar de toegevoegde waarde van jongerenwerk in het (basis)onderwijs. De meeste onderzoek die zijn gedaan, zijn uitgevoerd vanuit de context en werkomgeving het jongerenwerk zelf, los van een specifieke schoolcontext (Sonneveld, Metz & Manders, 2019). Binnen het MBO is er wel eerder onderzoek gedaan naar ondersteuning van jongeren in de school, waarbij onderzoek is gedaan naar “School als Werkplaats” (SAW). Jongerenwerkers waren onderdeel van SAW-team en de resultaten van dat onderzoek lieten zien dat (1) het belangrijk is om veel op locatie aanwezig te zijn, (2) vertrouwen als de basis voor de samenwerking tussen de jongerenwerker en de jongere, (3) als jongerenwerker te weten wanneer je zelf nog kan handelen en wanneer je andere in moet schakelen, (4) aan te sluiten bij bestaande activiteiten vanuit de school (ouderavonden, evenementen) om bekendheid te creëren en de drempel te verlagen en (5) je goed te kunnen voegen als jongerenwerker binnen de schoolcontext. Belangrijke eigenschappen van o.a. de jongerenwerker zijn sterke persoonlijkheid, communiceert helder, is flexibel, stelt grenzen, heeft kennis van de sociale kaart, weet te manoeuvreren tussen de verschillende belangen, werkt outreachend en is een bruggenbouwer (AWTJF, 2022).

Aanleiding van het huidige onderzoek

De gemeente Dalfsen wil graag onderzoeken wat het jongerenwerk van Saam Welzijn in de samenwerking met scholen kan doen, naast of in plaats van wat er nu al gebeurt aan activiteiten, voorlichting, begeleiding. Uitgangspunt hierbij is om jongerenwerk(ers) steviger neer te zetten in de leefwereld van de jeugdigen; in de school te brengen naast leerkrachten, ouders en kinderen. Door er te zijn, een heel bekend gezicht (maatje) te worden, het vertrouwen van een school te ontvangen of te veroveren om van hieruit te werken aan preventie, ondersteuning en begeleiding waar nodig. Daarin wordt gezocht naar een vorm waarin de oorspronkelijk werkwijze blijft bestaan, wordt benut en wordt ingeweven in een meer duurzame aanwezigheid van jongerenwerk in en bij een school. Het jongerenwerk kan hierbij ook de verbinding maken met de buurt en blijft betrokken bij ouders en kinderen op het moment dat zij de school verlaten en naar het voortgezet onderwijs gaan.

De gedachte is dat de samenwerking tussen de jongerenwerkers en de school leidt tot laagdrempelig contact met ouders en kinderen over (opvoed)vraagstukken die er spelen. Daarnaast kunnen ook leerkrachten makkelijk contact zoeken met het jongerenwerk om vragen die zij hebben te bespreken. Op deze manier kunnen problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en worden begeleid vanuit het jongerenwerk, waardoor zwaardere problematiek kan worden voorkomen. Het is met elkaar zoeken naar een weg die voor de ouders en kinderen, de scholen, de gemeente en voor de verschillende organisaties leidt naar meer normaliseren. De samenwerking tussen jongerenwerk en onderwijs wordt op verschillende scholen in de gemeente Dalfsen vormgegeven. Het onderzoek dat plaatsvindt binnen de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd wordt uitgevoerd op de Cazemierschool. Binnen het onderzoek is er aandacht voor factoren die specifiek zijn voor de context van de Cazemierschool en daarnaast heeft het onderzoek als doel werkzame elementen van de samenwerking tussen jongerenwerk en onderwijs te onderscheiden.

De volgende vraag staat centraal tijdens het onderzoek: *Hoe kan deze aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (fysiek en inhoudelijk) worden vormgegeven volgens ouders/MR, de school, jongerenwerk en andere partijen?*

Daarnaast staan de volgende deelvragen centraal:

- In hoeverre draagt de aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs bij aan laagdrempelige ondersteuning van (onderwijs)professionals en ouders/leerlingen?
- Welke factoren zijn hierin bevorderend en wat werkt belemmerend?
- Op welke manier kan de samenwerking tussen het onderwijs en jongerenwerk worden doorontwikkeld?

Dataverzameling

Het onderzoek dat is uitgevoerd is een participatief actieonderzoek. Dit betekent dat alle betrokkenen bij de samenwerking deel uitmaken van het onderzoek en dat een belangrijk doel van het onderzoek ook het leren met elkaar is om zo de samenwerking verder door te ontwikkelen. Tijdens het onderzoek is er op verschillende manieren data verzameld bij diverse betrokkenen zoals de jongerenwerkers, ouders/verzorgers, en school. Gedurende het onderzoek is de volgende data verzameld:

- Interviews met jongerenwerkers, IB-er
- Logboeken bijgehouden door de onderzoekers en jongerenwerkers
- Vlogs en audiodagboeken van de jongerenwerkers
- Gespreksverslagen overleggen/bijeenkomsten
- Vragenlijst uitgezet onder ouders/verzorgers van leerlingen van de Cazemier

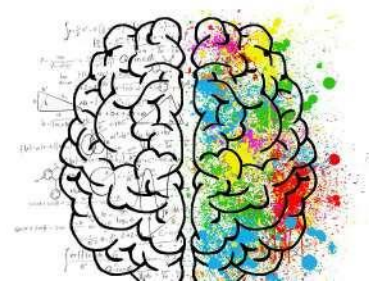

Resultaten

Profielschets jongerenwerker

Wat moet een jongerenwerker kunnen? En over welke eigenschappen zou “de ideale jongerenwerker” moeten beschikken? Op basis van de dataverzameling kwamen er belangrijke kenmerken van een jongerenwerker naar voren. De jongerenwerker is:

- Is geduldig
- Kan goed luisteren
- Toont (wederzijds)respect
- Is betrokken
- Enthousiast
- Straalt vertrouwelijkheid uit en handelt daar naar
- Is creatief
- Zelfstandig
- Flexibel (in tijd)
- Doet met gevoel en liefde zijn/haar werk
- Is goed bereikbaar
 - Via Whatsapp
 - Via social media

Wat doen jongerenwerkers?

Wat zijn nou eigenlijk taken van een jongerenwerker? Waar houden ze zich mee bezig?

Jongerenwerkers houden zich voornamelijk bezig met:

- Zorgt voor talentontwikkeling
- Jongerenparticipatie
- Individuele begeleiding
- Ontspanningsactiviteiten
- Contacten onderhouden met gemeente(n), netwerkpartners
- Maken van informatieflyers etc.
- Werkt preventief (bijv. voorlichtingslessen)

Hoe kan deze aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (fysiek en inhoudelijk) worden vormgegeven volgens de school?

Gedurende het onderzoek hebben we vanuit verschillende invalshoeken input verzameld over hoe de aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (meer specifiek: de Cazemier school) vormgegeven kan worden. Vanuit de school werden de volgende resultaten zichtbaar:

- Door aanwezigheid van het jongerenwerk op de Cazemier kan school meer school zijn, maar er blijft altijd “grijs gebied” als het gaat over wie welke casus oppakt. Op school zijn diverse betrokkenen aanwezig zoals de leerkrachten, jongerenwerk, welzijnswerk en IB en per casus wordt gekeken wie wat oppakt. Jongerenwerk pakt sommige casussen ook op, wat school meer ruimte geeft om andere (onderwijs)taken op te pakken.
- De jongerenwerkers zijn ook bereikbaar buiten de schooltijden en blijven voor de jongeren in beeld nadat kinderen school verlaten. Er is daarbij specifieke aandacht voor groep 8

leerlingen omdat zij straks uit het zicht van school verdwijnen, maar niet uit het zicht van de jongerenwerkers.

- Jongerenwerkers zijn ambassadeurs van preventie. Vanuit vertrouwen doorschakelen naar andere hulp indien nodig. Jongerenwerkers hebben een poortwachtersrol; wat kan door hen zelf opgelost worden en wanneer is er meer nodig?
- Het is belangrijk om rekening houden met de privacy van leerlingen en/of ouders/verzorgers. Ouders moeten het vertrouwen hebben dat wat ze aan jongerenwerkers vertellen, niet meteen bij school terecht komt. Jongerenwerkers maken de inschatting wanneer het, in het belang van het kind, wel belangrijk is om de informatie met school te delen.
 - Soms maken meerdere kleine meldingen tezamen wel een groter signaal dat van belang is om met de betrokkenen te delen (signalen vanuit school, jongerenwerk).
- In de kern Oudleusen is vrij weinig te doen dus veel activiteiten organiseren om de kinderen wat meer 'actief te laten hangen' is een meerwaarde van de aanwezigheid van het jongerenwerk.
- Jongerenwerk is meerdere keren per week op vaste dagen aanwezig op school. Ze zetten in op contact maken en het bekend zijn, kinderen aanspreken en groepsproces monitoren.

Hoe kan deze aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (fysiek en inhoudelijk) worden vormgegeven volgens jongerenwerk?

Gedurende het onderzoek hebben we vanuit verschillende invalshoeken input verzameld over hoe de aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (meer specifiek: de Cazemier school) vormgegeven kan worden. Vanuit het jongerenwerk werden de volgende resultaten zichtbaar:

- Organiseren van activiteiten voor de klas/groepen om vertrouwen van de leerlingen te winnen en bekendheid te creëren.
 - Groepsproces monitoren
- Ook individuele gesprekken met kinderen, als kinderen zelf aangeven hier behoefte aan te hebben.
 - Ook op individueel niveau kunnen monitoren
- Bekendheid creëren bij kinderen en ouders/verzorgers op de Cazemier is van belang, ook om dit te blijven doen. Aan het begin van het schooljaar zijn de jongerenwerkers bij de kinderen in de klas geweest en ook de ouders zijn geïnformeerd via school (o.a. in de nieuwsbrief en via een ouderavond).
- Jongerenwerkers willen graag een vorm bedenken (klankbordgroep o.i.d.) die ouders wat meer betreft bij jongerenwerk op school.
 - Doel van deze groep moet dan wel duidelijk zijn.
- Jongerenwerk echt inzetten als schakel tussen school (onderwijs) en de leerlingen (het gezin).
 - Vroegtijdig kunnen signaleren; ze zijn de oren en ogen van de school en buurt.
 - Korte begeleiding kunnen en mogen bieden indien nodig.
 - Veel flexibiliteit en zelfstandigheid vereist van de jongerenwerkers, want je bent ook vaak 's avonds aan het werk.

Hoe kan deze aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (fysiek en inhoudelijk) worden vormgegeven volgens ouders/MR?

Gedurende het onderzoek hebben we vanuit verschillende invalshoeken input verzameld over hoe de aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs (meer specifiek: de Cazemier school) vormgegeven kan worden. We hebben zelf geen ouders/verzorgers kunnen spreken over het jongerenwerk op school. Vanuit school is er wel een vragenlijst uitgegaan richting ouders die ons wat inzicht geeft in de ervaringen van ouders met het jongerenwerk. Er hebben 14 ouders gereageerd. Daaruit blijkt het volgende:

- De meeste ouders/verzorgers zijn bekend met het jongerenwerk. Vaak omdat ze het in de nieuwsbrief hebben gelezen. Slechts twee ouders/verzorgers hebben hun kind erover horen vertellen.
- De meeste ouders/verzorgers hebben nog geen contact gehad met de jongerenwerkers. Als ze wel contact hebben gehad hebben ze dit allemaal positief ervaren.
- De helft van de ouders/verzorgers weet niet hoe ze contact moeten opnemen met jongerenwerkers, de andere helft weet dit wel.
- Ouders/verzorgers vinden het een aanvulling op het onderwijs als jongerenwerkers groepslessen of gesprekken organiseren rondom weerbaarheid en welbevinden van leerlingen. Ze zouden zelf het snelst contact opnemen met jongerenwerkers over thema's als pesten.
- Een ouder/verzorger stelt een kritische vraag wat de meerwaarde is van het jongerenwerk omdat ze nu deels activiteiten doen die leraren anders zelf zouden doen.

In hoeverre draagt de aanwezigheid van het jongerenwerk in het onderwijs bij aan laagdrempelige ondersteuning van (onderwijs)professionals en ouders/leerlingen?

Op basis van de verzamelde data mogen we op basis van dit onderzoek met enige voorzichtigheid concluderen dat:

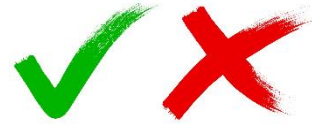
- Aanwezigheid jongerenwerkers lijkt bijdrage te leveren aan het pedagogisch klimaat op school.
- Daarnaast dragen ze bij aan de algemene sociale ontwikkeling van leerlingen (bijv. hoe ga je respectvol om met elkaar).
- Ouders/verzorgers worden nog te weinig direct bereikt, nog vooral via de leerling (indirect)
- Waar willen ze verder naar toe willen werken de komende jaren: Poortwachter functie voor buurt & school, overgang PO-VO

Welke factoren zijn bevorderend geweest gedurende het onderzoek in de samenwerking tussen jongerenwerk en het onderwijs?

Er zijn diverse factoren genoemd door de betrokkenen die volgens hen bevorderend zijn geweest in de samenwerking tussen jongerenwerk en het onderwijs:

- Structureel aanwezig zijn op vaste dagen. Daardoor wordt een band opgebouwd en is er vertrouwen.
- Naast activiteiten onder schooltijd ook naschoolse activiteiten (bijv. voetbal toernooi in de avond).
- Het netwerk van de jongerenwerkers en de contacten met andere organisaties.
- Mogelijkheid om ook buiten kantooruren op straat bijv. rond te lopen en te signaleren.

- Fijn om ook met iemand anders dan de meester/juf te kunnen praten (iemand iets meer op afstand).
- Lessen op maat kunnen aanbieden (bijv. over pesten of middelengebruik).
- Korte lijnen tussen de school en het jongerenwerk.

Welke factoren zijn belemmerend geweest gedurende het onderzoek in de samenwerking tussen jongerenwerk en het onderwijs?

Er zijn diverse factoren genoemd door de betrokkenen die volgens hen belemmerend zijn geweest in de samenwerking tussen jongerenwerk en het onderwijs:

- Veel ziekte op school in corona periode, waardoor de afstemming onderling soms moeizaam verliep.
- School is van het dorp, generatie op generatie (geslotenheid, zo doen we het hier (niet)).
- Informatie delen tussen organisaties mag maar beperkt, werkt soms in het nadeel van een kind/jongere (want jongerenwerker of school niet altijd op de hoogte van alle meldingen).
- Grijs gebied in samenwerking (wat hoort nog wel/niet bij je taak). Waar komt een casus of situatie te liggen/bij wie? Wat is de beste keuze voor deze casus? Is het beter om bij de jongerenwerker neer te leggen? Of bij school? Of bij andere organisatie.

Op welke manier kan de samenwerking tussen het onderwijs en jongerenwerk worden doorontwikkeld?

Er werden ook aanbevelingen gedaan over hoe de samenwerking tussen het jongerenwerk en het onderwijs verder doorontwikkeld kan worden, zoals:

- Zorg voor een goeie afwisseling tussen meer groepsactiviteiten (spellen op het plein) en meer individuele activiteiten (gesprekken met kinderen/ouders).
- Zoeken naar manieren om ook bij ouders/verzorgers nog beter op de radar te komen
- Inzicht in de sociale kaart van de regio/omgeving; welke organisaties zijn er, wie doet wat.
 - Voor jongerenwerkers handig
 - Voor ouders/verzorgers en jongeren handig
- Zorg voor heldere afspraken over wanneer je een leerling/kind wel of niet doorverwijst en waarom. Nu vaak nog te afhankelijk van de jongerenwerker, leerkracht en casus.
- Jongerenwerk is niet per se iets is waar je met een probleem hoeft te komen, dat maakt het voor hen "makkelijker" om kinderen/jongeren te monitoren. Goed nadenken over die balans (betrokkenheid onderwijs, los van het onderwijs: hoe positioneer je het).
- Contact via whatsapp/groepsapps werkt drempelverlagend, maar kan en mag dat in het kader van privacy wetgeving?
- Scherp de taakomschrijving van een jongerenwerker aan. Wat doe je wel/niet? MBO geschoold op HBO-functie? Welke regels en eisen gelden er?
- Belangrijk om goed op de hoogte te zijn van de privacy wetgeving en regels die gelden voor jongerenwerk, maar ook voor school.
 - Op basis van de voorgelegde casussen zijn een aantal aanbevelingen gedaan:
 - Altijd toestemming van gezaghebbende ouder/verzorger
 - Stappen volgen van de Meldcode, Jeugdwet, SW-beroepscode en de AVG-regels

- In alles geldt dat transparantie, zoveel mogelijk met toestemming tenzij het niet anders kan in het belang van het kind in het kader van veiligheid en bescherming.
- Ook geldt bij het delen van gegevens (met en zonder toestemming) dat het doel duidelijk moet zijn en dat alleen die gegevens worden gedeeld die noodzakelijk zijn.

Conclusie

Op basis van het onderzoek mogen we de voorzichtige conclusie trekken dat de aanwezigheid van het jongerenwerk binnen het basisonderwijs van toegevoegde waarde is als het gaat over het creëren van een veilig pedagogisch klimaat op school en het bijdragen aan de algemene sociale ontwikkeling van leerlingen op de Cazemierschool in Oudleusen. Om deze conclusie nog wat verder te onderbouwen zou het mooi zijn om het onderzoek te continueren, ook omdat de toegevoegde waarde van de aanwezigheid van het jongerenwerk binnen het onderwijs de tijd nodig heeft om zich te tonen.

De brugfunctie die ze vervullen tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs kan de komende jaren nog verder vorm en inhoud gegeven worden. In vervolgonderzoek zou tevens uitgebreid kunnen worden naar andere scholen waar het jongerenwerk zijn/haar plek heeft gevonden binnen het basisonderwijs, om na te gaan welke invloed de context van de school (dorp, stad, grote/kleine kern) bijvoorbeeld heeft op de samenwerking. Daarnaast zou in vervolg onderzoek ook data verzamelt kunnen worden bij de leerlingen, waarbij bijvoorbeeld leerlingen uit groep 8 gedurende een periode van 1 of 2 jaar gevolgd worden (een (half) jaar in groep acht en een (half) jaar op de middelbare school).

Referenties

Friele, R.D., Bruning, M.R., Bastiaanssen, I.L.W., Boer, R. de, Buck, A.J.E.H., Groot, J.F. de, Pehlivan, T., Rutjes, L., Sondeijker, F., Yperen, T.A. van, Hageraat, R. (2018). Eerste evaluatie Jeugdwet. Na de transitie nu de transformatie. Den Haag: ZonM

[Factsheets & Rapportages - Kenniswerkplaats Jeugd Friesland \(awtjf.nl\)](http://awtjf.nl)

Janssens, R. (2019). Tijdig en doordacht. Over preventie bij maatschappelijke opgaven en de rol van gemeenten. Den Haag: VNG

Metz, J. (2013). De waarde(n) van het jongerenwerk. Op zoek naar de toegevoegde waarde van het professionele jongerenwerk in de toekomst. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

Sonneveld, J., Metz, J., & Manders, W. (2019). De preventieve kracht van het jongerenwerk. bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Colofon

© 2022

Onderzoek uitgevoerd door het samenwerkingsverband Regionale Kenniswerkplaats Jeugd IJsselland 'Samen Normaliseren'.

Coördinatie, uitvoering en tekst: onderzoekers van Hogeschool Windesheim en GGD IJsselland.